

Stærke købmænd giver liv på landet

De Samvirkende Købmænd

Islands Brygge 26
2300 København S

dsk@dsk.dk

April 2024

Indholdsfortegnelse

Stærke købmænd skaber liv i Danmarks lokalsamfund.....	4
Den lokale planlægning skal sikre liv i byerne	8
Bedre adgang til finansiering	12
Gør op med den skæve konkurrence	15
Samspillet mellem myndigheder, forsyningsselskaber og det lokale erhvervsliv skal være bedre.....	19
Gør det nemmere for købmanden at samle folk	22
Giv det lokale arbejdsmarked et boost.....	25
Ryd op i de regler, der spænder ben i dagligdagen.....	28
Samfundets lokale funktioner og infrastruktur bør prioriteres højere	31
Opsummering: 34 konkrete forslag.....	34

Stærke købmænd skaber liv i Danmarks lokalsamfund

Udkantsdanmark. Vandkantsdanmark. Provinsen.

Kært barn har mange navne, men ingen af dem er rammende. For danskerne kan godt lide provinsen: Det åbne landskab, den lokale købmand, de aktive foreninger og den frie luft. Den danske folkesjæl er rundet af dette landskab.

Landdistrikterne i Danmark har det imidlertid ikke så godt, som de kunne have. Flere steder i landet oplever man f.eks. både butiksdød og fraflytning.

Heldigvis er der også masser af muligheder – også for at gøre noget ved udfordringerne.

Købmanden er et samlingspunkt for lokalsamfundet

Den lokale købmand spiller en afgørende rolle for det lokale samfund. Både som leverandør af dagligvarer, som pakkecentral, som udleveringssted for medicin, som socialt samlingspunkt og som bidragsyder til lokalsamfundets sociale liv og meget andet. Med andre ord: Stærke købmænd hjælper lokalsamfundet på vej.

Skal de selvskabte udfordringer i landdistrikterne derfor håndteres – skal landdistrikterne udvikles og ikke afvikles – så spiller den lokale købmand en rolle. Men købmændenes vilkår kunne godt være bedre.

Vi må også erkende, at selvom købmanden er vigtig, skal der også mere til. En stærk købmand kan ikke alene holde liv i et lokalsamfund, hvis alle de offentlige institutioner er lukket, bussen ikke kører, og der ikke er nogen internetadgang i den egn. Købmanden kan gøre meget – men ikke alt.

Otte indsatsområder og 34 konkrete forslag

Skal Danmarks landdistrikter udvikles og ikke afvikles, må vi derfor også se på, hvordan vi skaber bedre rammer for den lokale købmand – både de helt nære forretningsmæssige rammer og de mere overordnede samfundsmæssige rammer.

DSK peger på otte indsatsområder med i alt over 30 konkrete forslag, der kan forbedre vilkårene for Danmarks lokale købmænd og dermed for de danske lokalsamfund:

Indsatsområde nr. 1: Den lokale planlægning skal sikre liv i byerne

Dagligvarebutikker skal generelt placeres i byområder. Rammerne for kommunernes planlægning skal derfor sikre, at de små lokalsamfund ikke drænes. Der skal f.eks. sættes en stopper for etableringen af nye og udvidelser af eksisterende såkaldte aflastningsområder, så man dermed undgår, at der udlægges alt for store dagligvarebutikker uden for bymidterne. Der skal generelt være ro om planlovens detailhandelsbestemmelser.

Indsatsområde nr. 2: Bedre adgang til finansiering

Hvis ikke den lokale købmand har adgang til reel finansiering, er der ingen mulighed for at udvikle butikken, og den nye købmand kan ikke etablere sig. Derfor skal der kigges nærmere på bl.a. rammerne for værdiansættelse af dagligvareforretninger, ligesom puljen for støtte til etablering og udvikling af borgerdrevne dagligvarebutikker i landdistrikter skal videreføres.

Indsatsområde nr. 3: Gør op med den skæve konkurrence

Grænsehandel er en reel udfordring for dagligvarehandelen i visse landdistrikter. Det er en udfordring, der skal tages seriøst – og det kræver, at der kigges på afgifterne. Samtidig er mange selvstændige købmænd uden for de store byer organiseret i frivillige kæder, og derfor har de svært ved at samarbejde om f.eks. markedsføring og arbejdsmiljø. Det skal gøres nemmere.

Indsatsområde nr. 4: Samspelet mellem myndigheder, forsyningsselskaber og det lokale erhvervsliv skal være bedre

Kommunikationen fra myndigheder mm. skal være bedre, når det lokale erhvervsliv generes af f.eks. anlægsarbejder – og mulighederne for kompensation skal styrkes.

Indsatsområde nr. 5: Gør det nemmere for købmanden at samle folk

Rammerne for, at den lokale købmand kan bidrage til lokalsamfundets liv skal være bedre. Det bør f.eks. gøres lettere at arrangere markedsdage eller lignende, og mere overordnet bør man allerede nu reservere midler til en fortsættelse af en tilpasset udgave af forsøgsordningen med frie bymidter, så man undgår "stop-and-go".

Indsatsområde nr. 6: Giv det lokale arbejdsmarked et boost

De små, lokale virksomheder – som købmanden – er ofte arbejdsgivere for grupper, der ikke har store muligheder for at pendle. Det gælder f.eks. unge og fleksjobbere. For de unge er arbejdet i den lokale købmand endda ofte deres indgang til og oplæring på arbejdsmarkedet. Derfor skal både fritidsjobberi og fleksansættelser gøres nemmere.

Indsatsområde nr. 7: Ryd op i det regler, der spænder ben i dagligdagen

Komplekse regler og administrative byrder rammer tungere i mindre virksomheder som f.eks. den lille købmand. Derfor er regelforenkling og oprydning i administrative byrder i almindelighed vigtigt.

Indsatsområde nr. 8: Samfundets lokale institutioner og infrastruktur bør prioriteres højere

Købmanden er vigtig for lokalsamfundet – men købmanden kan ikke stå alene. Også samfundets institutioner og infrastruktur er afgørende for, om lokalsamfundene trives. Derfor skal f.eks. udbredelsen af bredbånd og offentlig transport og lokale, offentlige institutioner prioriteres højere – og gerne i samarbejde med det lokale erhvervsliv.

Den lokale planlægning skal sikre liv i byerne

I Danmark har vi været gode til at erkende, at rammerne for den lokale planlægning har stor betydning for det lokale liv. Ønsker man liv i landsbyen eller i hovedgaden, kræver det, at der er butikker i og tæt omkring byen, så forbrugerne kan handle dagligvarer tæt på boligen eller jobbet.

Men udviklingen går den modsatte vej, og der er generelt blevet færre dagligvarebutikker i Danmark.

Aflastningsområder presser både bymidterne og omegnen

Med ændringer af planlovens detailhandelsbestemmelse i 2017 fik kommunerne nye muligheder for at etablere og udvide såkaldte "aflastningsområder" uden for bymidterne. Vurderingen dengang var, at det var relevant et mindre antal steder, hvor bymidten skulle aflastes – men områder skulle ikke konkurrere med bymidterne.

Virkeligheden har imidlertid vist sig at være en ganske anden, og siden 2017 er der blevet udlagt ganske store arealer som aflastningsområder.

Der er ingen tvivl om, at kommunernes udlægning af store arealer til detailhandel uden for bymidterne ofte presser butikslivet – dels i den pågældende kommunes egen bymidte, dels i butikslivet i de mindre byer og landdistrikter i kommunen og tilgrænsende kommuner.

Administrationen af aflastningsområderne bør strammes

Samtidig kan administrationen af reglerne for udlægning af nye aflastningsområder og udvidelse af aflastningsområder godt strammes.

Det er en national interesse at sikre, at kommuneplanen ved udlæg af aflastningsområder indeholder en fyldestgørende redegørelse. Det vil sige, at Plan- og Landdistriktsstyrelsen kan tage en sag op, hvis der i kommunens planlægning ikke er redegjort tilstrækkeligt for aflastningsområdet.

Stadig færre dagligvarebutikker

På de ti år, der gik 2012 til 2022 kom der stadig færre dagligvarebutikker i Danmark.

Det gælder ikke mindst uden for de større byer.

I byområderne længere væk fra de større byer var der i 2012 725 dagligvarebutikker – ti år senere var der 680. I landdistrikterne længere væk fra de større byer var der i 2012 688 dagligvarebutikker – i 2022 var der 578.

Men også landdistrikterne tættere på de større byer oplever en tilbagegang. Her var der i 2012 452 dagligvarebutikker, men det var i 2022 faldet til 398.

Kilde:

Folketinget (2023): Regional- og landdistriktspolitisk redegørelse 2023. Redegørelse nr. R2, folketingsåret 2023-2024, s. 34

Kommunerne udlægger stadig flere arealer som aflastningsområder

Da kommunerne i 2017 fik nye muligheder for at udlægge og udvide aflastningsområder, var det myndighedernes uformelle vurdering, at der ville blive udlagt relativt få af sådanne områder.

Da Indenrigs- og Boligministeriet i 2021 udgav en redegørelse for udviklingen i kommunernes detailhandelsplanlægning, kunne man konstatere, at der på få år var udlagt 630.000 m² til aflastningsområder, siden muligheden blev indført.

DSK er bekendt med, at der siden redegørelsen i 2021 er udlagt stadig flere områder som aflastningsområder.

Kilde:

Indenrigs- og Boligministeriet (2021): Redegørelse for udviklingen i kommunernes Detailhandelsplanlægning, s. 9.

Noget tyder dog på, at Plan- og Landdistriktstyrelsen primært har fokus på, om formalia er overholdt, og ikke så meget på en kvalitativ vurdering af de udførte analyser, der skal ligge til grund for beslutningen om etablering eller udvidelse af et aflastningsområde.

Det samlede billede er altså, at de nuværende regler skaber situationer, der skader det bymiljø, som vi ønsker.

Det bør der rettes op på – ligesom det af samme årsag skal sikres, at de nuværende regler med forbud mod "hypermarkedslignende konstruktioner" opretholdes.

DSK foreslår

- Kommunernes mulighed for at udlægge nye aflastningsområder og udvidelse af eksisterende aflastningsområder bør fjernes, så man dermed undgår, at der udlægges alt for store dagligvarebutikker uden for bymidterne. Alternativt bør der indføres et flerårigt stop for udlægning af nye og udvidelse af eksisterende aflastningsområder. Hvis dette ikke kan gennemføres, bør der som minimum (gen)indføres et regionalt "overopsyn", der ud fra en samlet vurdering skal se på, om der er behov for nye butikskvadratmeter i et aflastningsområde og i givet fald hvor mange.
- Plan- og Landdistriktsstyrelsens administration bør skærpes således, at der i højere grad foretages en kvalitativ vurdering af de analyser, der ligger til grund for kommunernes udlægning af nye aflastningsområder eller udvidelse af eksisterende aflastningsområder.
- Definitionen af hvilke plansager, der har "national interesse", bør udvides, så det også gælder på andre områder vedrørende større detailhandelsarealer.
- Der bør sikres generel ro om planlovens detailhandelsbestemmelser for at fjerne usikkerheder for både den enkelte butik og for planlægning og udvikling af dagligvarehandlen i almindelighed.

Bedre adgang til finansiering

"Money makes the world go round". Og det gælder også ude i de danske lokalsamfund: Hvis der ikke er økonomisk grundlag for at investere i lokalsamfundets udvikling, så finder denne udvikling slet ikke sted – og alternativet er afvikling.

Skal der liv i landdistrikterne i Danmark, skal der derfor også være adgang til finansiering.

Det er en problemstilling, som den lokale købmand kender alt til, da købmandens vej til finansiering af f.eks. en ny butik eller til forbedring af en eksisterende butik kan være både byrdefuld og omkostningstung.

Regler for værdiansættelse spænder ben

For mange butikker uden for de større byer og boligområder kan det nemlig være vanskeligt at finde finansiering på traditionel vis.

Særligt reglerne om værdiansættelse kan spænde ben for mange købmænds ønsker om enten at etablere en ny butik eller at forbedre eller udvide en eksisterende.

Realkreditinstitutterne ser bl.a. på, hvordan butikken – ejendommen – kan bruges til noget andet og værdiansætter den ud fra det. Dette princip om alternativ anvendelse er et problem for flere, da en købmandsbutik sjældent har ret mange andre alternative anvendelser. Derfor værdiansætter realkreditinstitutterne den kunstig lavt, og så bliver finansieringen sværere at finde.

Samtidig opleves flere realkreditinstitutter generelt som tilbageholdende med udlån i visse geografiske dele af landet.

Borgerfinansiering kan være en vej frem

Derfor må mange kigge andre veje – og en vej frem kan nogle steder f.eks. være borgerfinansiering. Men også her er der udfordringer: Hvis det lykkes et lokalsamfund at skabe den opbakning og begejstring, der skal til for at sikre borgerfinansiering af en butik, kan det nemlig betyde en lav husleje, der sikrer, at butikken kan være en levedygtig forretning. Det er naturligvis som udgangspunkt et gode – men det betyder også, at butikken får en lavere belåningsgrad. Sådan er reglerne nemlig også for værdiansættelse.

Svaret er selvfølgelig at gøre adgangen til finansiering nemmere, mere sikker og mere fleksibel – uanset om der er tale om traditionel finansiering via et realkreditinstitut eller alternativ finansiering f.eks. via crowdfunding eller anden borgerfinansiering. Derfor bør den eksisterende pulje til støtte til etablering af borgerbutikker i landdistrikter også videreføres i de kommende år.

DSK foreslår

- Der skal ses nærmere på realkreditinstitutternes praksis med at værdiansætte ejendomme til dagligvarehandel ud fra deres alternative anvendelse. Dette princip bør lempes, f.eks. i sager hvor der vurderes at være tilstrækkelig sikkerhed med baggrund i andre faktorer. Det kunne f.eks. være i sager med nybyggeri, hvor der er indgået en flerårig husleje garanti eller lignende.
- Værdiansættelsesbekendtgørelsens regler om værdiansættelse på baggrund af huslejen bør ændres, så man ikke unødigt straffer f.eks. butikker, der er sikret en høj egenkapital og lav husleje f.eks. via borgerfinansiering. En lav husleje er en klar fordel for butikkens økonomi, men reglerne trækker i den modsatte retning.
- Det skal sikres, at der er adgang til realitetsbehandling af låneansøgninger i hele Danmark. På boligområdet har man bl.a. indført mulighed for en statsgaranti på de yderste dele af et boliglån. En lignende ordning bør indføres for erhvervsdrivende, herunder ikke mindst lokale købmænd, der ønsker at etablere sig.
- Den eksisterende pulje til støtte til etablering af etablering og udvikling af borgerdrevne dagligvarebutikker i byer, hvor der ikke er andre dagligvarebutikker, bør videreføres.
- Der skal indføres en mulighed for equity crowdfunding for anpartsselskaber – altså en mulighed for udbud af anparter til offentligheden. Dette vil kræve en ændring af selskabsloven.

Gør op med den skæve konkurrence

En sund konkurrence – også på dagligvarer – er et kæmpe plus. Både for de danske forbrugere og for økonomien som helhed.

Men konkurrence skal være både sund og ligeværdig. Og det er den ikke altid i Danmark, og det rammer desværre hårdere i butikker, der ligger uden for de større byer.

Skatter og afgifter presser danskerne til grænsehandel og illegal handel

Den danske moms er blandt Europas højeste, og alle Danmarks nabolande har en særlig reduceret momssats for fødevarer. I Sverige er fødevaremomsten 12 pct., i Norge 15 pct. – og i Tyskland er den kun 7 pct. I Danmark har vi derudover en række punktafgifter på bl.a. chokolade, is, kaffe, øl og vin.

Det betyder, at mange dagligvarer er betydeligt billigere i Danmarks nabolande end i Danmark, og derfor er der for mange danskere privatøkonomiske fordele ved at grænsehandle.

Derudover er det et selvstændigt problem, at tyske butikker ikke opkræver pant ved salg til skandinaviske kunder. Denne mulighed for at købe øl og sodavand på dåse uden tysk dåsepant gælder udelukkende skandinaviske forbrugere i tyske grænsebutikker. Samtlige andre kunder – også ved Tysklands otte øvrige landegrænser – betaler tysk pant.

EU-domstolen har afgjort, at der ikke er tale om statsstøtte til de tyske grænsebutikker, når panten ikke bliver opkrævet. Derfor bør der arbejdes for en politisk løsning på denne skævvridning.

Grænsehandlen er et stort problem på flere måder. For dagligvarebutikkerne i grænselandet – og også længere væk – giver det en skæv og ulige konkurrence med dagligvarebutikkerne lige på den anden side af grænsen. Og det betyder i anden række, at den danske dagligvarehandel og de danske købmænd ikke står så stærkt i lokalsamfundene, som de ellers kunne gøre. Der ville være mere dagligvarehandel i Danmark og dermed mere liv i de små byer, hvis grænsehandelen ikke var så omfattende.

Danskerne grænsehandler for milliarder

Skatteministeriet har anslået, at den traditionelle grænsehandel i 2022 beløb sig til mere end 14,7 mia. kroner – og DSK har i en analyse endda vist, at Skatteministeriet skønner mindst 1,5 mia. kroner for lavt.

Nydelsesmidler – såsom chokolade, øl, vin og cigaretter – udgør den største gruppe. Skatteministeriet har anslået, at der i 2022 blev grænsehandlet for ca. 4,5 mia. kroner af disse varer.

Langt de fleste nydelsesmidler, som indgår i danskernes grænsehandel i udlandet, er afgiftsbelagte ved køb i Danmark – f.eks. når der handles hos den lokale købmand.

Kilde:

Skatteministeriet (2023): Skatteøkonomisk redegørelse, s. 122, 124. DSK (2024): Danskernes grænsehandel.

Illegal handel er måske mere udbredt, end man skulle tro

I 2019 anslog Dansk Erhverv, at illegal handel koster den danske statskasse ca. 400-600 mio. kroner om året. Dansk Erhverv har også vist, at ca. 12 pct. af de danske husstande havde indkøbt ulovligt indførte nydelsesmidler i løbet af det første halvår af 2023.

En undersøgelse foretaget af WSPM Group i fjerde kvartal af 2023 viste, at næsten 19 pct. af alle tobakspakker i Danmark enten udenlandske eller forfalskninger. I København og Århus er andelen endnu større.

Kilde:

Dansk Erhverv (2019): Mange danskere snyder stadig med moms og afgifter. Dansk Erhverv (2023): Næsten 340.000 husstande køber illegalt indførte nydelsesmidler. WSPM (2023): WSPM Group. Empty Packs Survey. Denmark Q4 2023.

Af samme årsag er der også en vis handel med illegale varer i Danmark – dvs. varer, der importeres, uden at der svares f.eks. afgifter eller told overhovedet.

Det er bl.a. et problem, når det kommer til cigaretter og i forbindelse med videresalg af dagligvarer, der er handlet syd for den dansk-tyske grænse.

Løsningen på problemet med både grænsehandel og illegal handel er at få gjort noget ved det, der presser danskerne til at gå over grænsen både i bogstavelig og metaforisk forstand. Derfor skal det danske moms- og afgiftstryk på dagligvarer ned.

Bedre rammer for frivillige kæder

Den skæve konkurrence kommer dog ikke kun fra grænsehandlen: Rigtig mange dagligvarebutikker i de danske

landdistrikter er købmænd. Det betyder, at de er selvstændige erhvervsdrivende, der ejer deres egen butik eller driver den som franchise. Det er med til at skabe ejerskab og lokal tilknytning – og det er vigtigt for lokalsamfundet.

Mange af disse købmænd samarbejder i frivillige kæder. Det er nødvendigt for at kunne konkurrere med de store, landsdækkende kapitalkæder, men det skaber også udfordringer: Fordi købmændene er selvstændige, skal der ikke så meget til, før de uforvarende kommer i konflikt med reglerne om "samordnet praksis", hvis man i regi af den frivillige kæde ønsker at samarbejde om f.eks. levering eller webshops. Det samme gælder reglerne om prismarkedsføring: Frivillige kæder med selvstændige købmænd har ringere muligheder for at markedsføre f.eks. tilbud end kapitalkæder, hvor alle priser styres centralt.

Et andet område er arbejdsmiljø. Fordi de frivillige kæder består af selvstændige købmænd, kan de ikke samarbejde på dette område; de skal derimod have hver sin lille arbejdsmiljøorganisation. Og det medfører dårligere vilkår for videndeling og en generelt svagere organisering af arbejdsmiljøindsatsen.

Disse udfordringer hæmmer den lokale købmand og derved det lokale samfund – og stiller forbrugerne i lokalsamfundene ringere.

DSK foreslår

- Der bør nedsættes en ekspertgruppe, der kan udarbejde et forslag til en model for differentieret moms for fødevarer i Danmark – evt. blot på frugt og grønt til at begynde med.
- De danske punktafgifter bør saneres grundigt, ikke mindst på grænsehandelsfølsomme varer som f.eks. slik, chokolade og vin. Kaffeafgiften, chokoladeafgiften og tillægsafgiften på mousserende vin bør derfor afskaffes.
- Den danske regering bør fastholde en politisk prioriteret indsats i EU for at få stoppet den tyske særbehandling af skandinaviske kunder, når det kommer til opkrævning af tysk dåsepant.
- Myndighedsindsatsen for bekæmpelse af ulovlig import / illegalt salg bør intensiveres, og strafrahmen for denne slags kriminalitet bør forøges.
- Rammerne for de frivillige kæder bør gøres mere smidige, så der bl.a. bliver bedre plads til f.eks. samarbejde om arbejdsmiljø, levering, markedsføring m.m.

Samspillet mellem myndigheder, forsyningsselskaber og det lokale erhvervsliv skal være bedre

Alle erhvervsdrivende i Danmark er afhængige af et godt samarbejde med det offentlige og forsyningsselskaberne.

Det gælder ikke mindst de små virksomheder som f.eks. de små, lokale købmænd. Her kan en pludselig forandring eller forstyrrelse af den normale hverdag betyde temmelig meget, da butikken sjældent er rustet til den slags.

Derfor kan en så simpel ting som en forsinket tilladelse eller et vejarbejde betyde rigtig meget. Den lille butik er i høj grad afhængig af, at planer og udmeldinger er til at stole på.

Det betyder mindst lige så meget, at samarbejdet er fleksibelt og smidigt. Det indebærer bl.a., at man f.eks. kan sætte ordentlige skilte op, der reelt kan hjælpe kunder m.m. på vej.

På den anden side – hos de offentlige myndigheder og forsyningsselskaberne – er man omvendt ikke på samme måde afhængig af f.eks. den lokale købmand. Og det betyder, at det i et vist omfang er konsekvensfrit, hvis eller når f.eks. vejarbejdet forsinkes.

Skilte bruges sjældent til at vise vej til konkrete butikker

Når der gennemføres vejarbejder, der medfører omdirigering af trafikken, må der gerne opsættes skilte, der viser vej til f.eks. "butikker" eller "dagligvarehandel", hvis vejen dertil er omlagt.

Men selvom det ville gøre forbrugernes forståelse nemmere, er det vanskeligt at få tilladelse til at opsætte skilte, der viser vej til den konkrete butik ved at nævne butikkens navn.

Kilde:
DSK

DSK foreslår

- Planlæggende myndigheder, forsyningsselskaber m.m. skal i forbindelse med offentlige arbejder pålægges at give klare og entydige udmeldinger til lokalsamfundet, når dette påvirkes fysisk af arbejderne – f.eks. vejarbejde, større byggerier, renoveringer m.m. Dette skal også ske i forbindelse med ændringer, forsinkelser mm. af de oprindeligt udmeldte planer.
- Offentlige myndigheder og forsyningsselskaber bør underlægges krav om i højere grad at inddrage lokale, berørte virksomheder i den konkrete forberedelse af arbejder m.m., der kan få forstyrrende virkning for virksomheden.
- Mulighederne for at lokale erhvervsdrivende kan få kompensation i forbindelse med f.eks. generende vejarbejder og lignende bør udvides.
- Der skal indføres bedre muligheder og bedre praksis for, at der ved omlægning af trafik kan skiltes direkte til de berørte butikker ved navns nævnelse.

Gør det nemmere for købmanden at samle folk

Når lokalsamfundet skal samles og mødes, er den lokale købmand ofte involveret. Enten som bidragsyder eller som et decideret omdrejningspunkt. Med andre ord: Når byfesten skal holdes, er købmanden ofte med.

Men selvom lokalsamfundet er aktivt, og selvom købmanden er både initiativrig og gerne vil bidrage til livet i lokalområdet, er der en række regler, der spænder ben.

Forsøgsordning med frie bymidter skulle sætte liv i de mindre byer

I 2021 indgik man en politisk aftale om at afsætte 130 mio. kroner til en forsøgsordning, hvor 14 danske byer kunne få friere rammer og økonomisk støtte til at skabe mere liv i lokalsamfundene.

Forsøgsordningen indeholder bl.a. muligheder for at gennemføre forsøg med såkaldte "business improvement districts", og friere juridiske rammer for udnyttelse af tomme erhvervsejendomme. Ordningen indeholder også midler til medfinansiering af placering af lokale velfærdsfunktioner i bymidterne.

Forsøgsordningen løber i perioden 2024 til 2027.

Kilde:

Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2022): 14 byer går videre i forsøgsordningen for frie bymidter. Pressemeddelelse, 13. juni 2022. Senest lokaliseret 11. januar 2024 på: <https://im.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2022/jun/14-byer-gaar-videre-i-forsogsordningen-for-frie-bymidter>- samt Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2021): Bilag vedrørende forsøgshjemler. Senest lokaliseret 11. januar 2024 på: https://www.km.dk/fileadmin/share/dokumenter/Bilag_vedr._forsogs_hjemler.pdf.

Bedre plads til lokale arrangementer

Reglerne for afholdelse af enkeltstående arrangementer varierer afhængig af arrangementets form og indhold, hvorfor det kan være svært at finde rundt i.

Eksempelvis er det – efter underretning af politiet – tilladt at afholde lokale arrangementer, hvor der kan serveres øl og vin. Men det skal foregå indendørs, og der må højst deltage 150 personer. Ellers kræver det en lejlighedstilladelse fra politiet. Den købmand, der f.eks. lægger parkeringsplads til en markedsdag, sommerfest eller lignende, hvor der kan serveres øl og vin, skal altså ikke bare stå for arrangementet. Købmanden skal også skaffe en tilladelse – hver gang.

Det er administration, der ikke opleves som værdiskabende, og det burde kunne gøres mere smidigt, så der bliver bedre plads til lokale initiativer.

Forsøgsordning med frie bymidter bør evalueres

Og erfaringerne viser, at der er politisk vilje

til at skabe mere smidige rammer for livet i de mindre bymidter: Da man i 2021 indgik en politisk aftale om frie bymidter, var man f.eks. villig til at se nærmere på at lade kommunerne lempe bestemmelser om lokale anvendelser mm. Erfaringerne herfra bør man høste, så hele landet kan drage nytte af dem.

Og så bør man være villig til at inddrage nye områder i ordningen – som f.eks. muligheder for undtagelser fra reglerne om lejlighedstilladelser.

DSK foreslår

- Restaurationsloven skal ændres, så man som købmand har lov til at afholde f.eks. op til fem udendørs arrangementer – det kunne være en markedsdag, en sommerfest eller noget lignende – hvor der kan serveres øl og vin uden hver gang at skulle søge om en lejlighedstilladelse hertil.
- Der bør allerede nu aftales en systematisk og grundig evaluering af forsøgsordningen med frie bymidter, og der bør reserveres midler til, at ordningen i en tilpasset form kan fortsætte eller udbredes, så snart det nuværende forsøg ophører, så der ikke opstår en "stop-and-go"-situation.

Giv det lokale arbejdsmarked et boost

I mange mindre byer er den lokale købmand en afgørende arbejdsgiver. Både fordi købmanden måske har et par lokalt ansatte, men ikke mindst fordi købmanden ofte har andre typer af lokalt ansatte end mange andre virksomheder – ikke mindst den slags ansatte, der ikke altid har de store muligheder for at pendle.

Bedre rammer for fritidsjob og fleksjob

Det gælder ikke mindst de unge: Dagligvarehandlen er således den absolutte topscorer, når det kommer til ansættelse af unge i et fritidsjob. Rigtig mange danskere har således deres første "rigtige" job hos den lokale købmand. Og det gælder ikke mindst i de mindre byer og i landdistrikterne.

For mange unge er det oplagt at finde det første job helt lokalt. Derfor har den lokale købmand en afgørende betydning for unge menneskers dannelse til arbejdslivet – og den betydning er så meget desto større i de mindre lokalsamfund.

Det samme kan man sige om medarbejdere i mere fleksible ansættelser – f.eks. fleksjobbere. Den lokale ansættelse kan også være utrolig vigtig og givende her, men for købmanden kan det være forbundet med megen administration, der ikke opleves som værdiskabende.

F.eks. betyder EU's totimersregel for ungarbejdere, at fritidsjobbere ikke må arbejde mere end to timer på skoledage. Det gør det unødigt ufleksibelt at ansætte de unge, der jo i forvejen er beskyttet af en effektiv regel om, at de maksimalt må arbejde 12 timer om ugen. De regler bør der derfor arbejdes for at gøre mere fleksible. Og reglerne om G-dage – der er arbejdsgiverens betaling af lediges to første ledighedsdage – betyder, at fleksible ansættelser i spidsbelastningsperioder som f.eks. op til jul bliver dyrere og mere besværlige.

Denne slags administrative udfordringer kan få nogle købmænd til at holde sig tilbage med ansættelser af bl.a. unge og fleksjobbere, hvilket er ærgerligt både for den enkelte og for det lokale arbejdsmarked

Unge i mindre byer og på landet er langt mere tilbøjelige til at få sig et fritidsjob

I 2020 var der omkring 36.000 13-17-årige ansat i de danske købmænd, supermarkeder og varehuse. Det er over tre gange så mange som i den branche – restaurationsbranchen – hvor de unge næstoftest finder sig et fritidsjob.

Samtidig har unge uden for de større byer langt oftere et fritidsjob end andre unge. I 2020 havde over 40 pct. af de 13-17-årige i Ringkøbing-Skjern, Varde og Tønder kommuner et job; i Københavns kommune var det færre end hver fjerde.

Kilde:

Wanscher, H.M. (2022): Andelen af børn og unge med fritidsjob faldt i 2020. Danmarks Statistik Bag Tallene, 9. juni 2022, senest lokaliseret 8. januar 2024 på: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/bagtal/2022/2022-06-09-unge-med-fritidsjob>.

DSK foreslår

- Den danske regering bør arbejde for en afskaffelse af EU's totimersregel for ungarbejdere, så den enkelte butik får lettere ved at ansætte ungarbejdere mere fleksibelt
- Der bør nedsættes et udvalg, der skal se på, hvordan reglerne for ansættelse af ungarbejdere kan gøres mere smidige og fleksible, og hvordan unges fritidsarbejde kan styrkes og opmuntres. Dette kan evt. ske i samarbejde med kommunerne og skolevæsenet.
- Reglerne for ansættelse af fleksjobbere og lignende bør være mere overskuelige, så denne slags ansættelser bliver mere attraktive og mindre byrdefulde for den enkelte købmand.
- G-dagene bør afskaffes.

Ryd op i de regler, der spænder ben i dagligdagen

Dansk erhvervsliv er et meget reguleret erhvervsliv. Det gælder ikke mindst i dagligvarehandlen, hvor den enkelte købmand skal holde styr på alt fra detaljerede fødevareregler og arbejdstidsbestemmelser til regler for salg af håndkøbsmedicin.

For den enkelte købmand kan arbejdet med at overholde – ja, i det hele taget holde styr på – alle disse regler være ganske omfattende. Dette rammer særligt de mindre købmandsforretninger, der sjældent har omfattende stabsfunktioner at trække på.

Reguleringen af dansk erhvervsliv er vokset støt i omfang gennem årene

Siden 1980'erne har danske regeringer haft forskellige målsætninger om at reducere erhvervslivets administrative byrder.

Trods disse politiske målsætninger er omfanget af love og regler i Danmark vokset støt gennem årene. I 2023 opgjorde tænketanken CEPOS den samlede lov- og regelmængde i Danmark til at omfatte ca. 19-20 mio. ord, hvilket er nogenlunde en fordobling siden 1990'erne.

Kilde:

CEPOS (2023): Sådan indføres et bureaukratiloft i praksis. Senest lokaliseret 8. november 2023 på: <https://cepos.dk/artikler/saadan-indfoeres-et-bureaukratiloft-i-praksis/>.

Selvom regelforenkling og opgør med administrative byrder er et gode for alle dele af dansk erhvervsliv, er der dog tale om noget, der påvirker visse grupper af danske virksomheder mere end andre. F.eks. vil iværksættere og mindre virksomheder ofte være dem, der har størst gavn af regelforenkling og reduktion af administrative byrder, da de dermed kan koncentrere sig mere om forretningens udvikling. Dette gælder selvsagt også de små, selvstændige købmænd.

Derfor bør netop arbejdet med regelforenkling prioriteres stærkere – både i form af faktiske byrdelettelser og ved at indføre en højere grad af eftertænksomhed i vedtagelsen af nye regler, krav og byrder for erhvervslivet.

DSK foreslår

- Der skal generelt ryddes op i fødevarerlovgivningen, så reglerne i højere grad afspejler købmændenes faktiske dagligdag. DSK har tidligere samlet en række forslag til, hvordan dette præcist kan gøres.
- Kontantpligten skal justeres, så det bliver muligt for købmanden at afvise at tage imod kontanter i tidsrummet 18.00 til 08.00.
- Reglerne for salg af håndkøbsmedicin bør forenkles f.eks. ved en afskaffelse af reglen om, at salg af håndkøbsmedicin er forbundet med et krav om et basissortiment.
- Der bør indføres et generelt byrdestop og en målsætning om at reducere erhvervslivets administrative byrder med 25 pct.
- Der skal skabes rammerne for en politisk kultur med større tilbageholdenhed; dette kan f.eks. understøttes etableringen af et uafhængigt lovråd eller lignende, der kan vurdere kvaliteten af og byrderne ved nye regler og ved at arbejde for en bedre og mere systematisk evalueringskultur i den offentlige sektor. Alle lovforslag skal i dag konsekvensvurderes, men mange konsekvensvurderinger kan ikke genkendes blandt fagfolk eller ude hos den berørte købmand.

Samfundets lokale funktioner og infrastruktur bør prioriteres højere

Ingen erhvervsdrivende er en isoleret ø. Det gælder også den lokale købmand, der i høj grad er en væsentlig del af det omkringliggende samfund. Få lokalsamfund ville være det samme, hvis ikke det var for den nære dagligvarehandel.

Men der skal mere til, hvis et lokalsamfund skal sprudle. Dagligvarehandlen er mange steder en nødvendig, men ikke tilstrækkelig forudsætning, og derfor må man også erkende, at skal der liv i landdistrikterne, kræver det et bredere blik.

De lokale institutioner er vigtige

Når en skole, en børnehave, et kommunekontor, en politistation, et bibliotek eller en helt femte offentlig institution lukker, påvirker det alle dele og grene af et lokalsamfund både direkte og indirekte.

Direkte fordi lokalområdet tømmes for liv og arbejdspladser – og indirekte fordi lokalområdet fremstår mindre attraktivt for andre at gøre forretning og liv i.

Selvom købmanden spiller en væsentlig rolle for at holde liv i lokalsamfundet, kan den lokale dagligvarehandel ikke til fulde kompensere for den aktivitet og det liv og de muligheder, der fjernes, når samfundets institutioner trækker sig tilbage til de større byer. En levende købmand overlever sjældent i en ellers død by.

Derfor skal kommunerne og staten også overveje det ganske nøje, når de lokale samfundsinstitutioner lukkes eller centraliseres – for den slags beslutninger kan have konsekvenser, der rækker ud over den konkrete, offentlige institution, der lukkes eller flyttes.

Eksempel: Stadig færre skoler

I nyere tid har skolesammenlægninger og -lukninger præget billedet mange steder i Danmark ikke mindst uden for de større byer.

I 2007 var der næsten 2.100 grundskoler i Danmark. Ca. 24 pct. – næsten 500 – var frie og private grundskoler. I 2022 var der under 1.900 grundskoler i Danmark, og de frie og private grundskoler udgjorde næsten 30 pct.

Børne- og Undervisningsministeriet (2023): Antal grundskoler. Senest lokaliseret 11. december 2023 på:
<https://www.uvm.dk/statistik/grundskolen/personale-og-skoler/antal-grundskoler> og egne beregninger.

Infrastruktur skal prioriteres

Danmark er et lille land – men det kan forekomme stort, hvis der fra den ene egn til den næste er en afgrund til forskel i infrastrukturen og de muligheder, denne understøtter.

Infrastruktur handler naturligvis om offentlig transport, men det handler også om alt muligt andet. Det handler f.eks. også om adgangen til internet og mobildækning og mulighederne for at forbedre ejendomsmassen og gøre den grønnere – herunder også erhvervsbygninger, butikker og lignende.

Købmanden kan spille en endnu stærkere rolle som det lokale omdrejningspunkt

Denne slags skal man prioritere, hvis man ønsker at udvikle de danske landdistrikter. Og det kan man gøre på flere måder. Den oplagte er naturligvis finansiering – men man kan også kigge i andre retninger, hvor købmanden måske kunne hjælpe udviklingen på vej:

Der har i årevis været et velkendt og godt samarbejde mellem de lokale købmænd og fragtselskaberne om udlevering af pakker, og dagligvarehandlen supplerer apotekernes salg af håndkøbsmedicin. Begge ting skaber især i landdistrikter en bedre tilgængelighed af visse ydelser og varer. Og det skaber grundlag for at overveje muligheder for, om og hvordan købmanden kan bidrage endnu mere til at holde liv i lokalsamfundet.

Men det kræver, at der tænkes lidt ud af boksen, hvis købmanden skal udfylde hullerne. F.eks. kan man godt forestille sig flere samarbejder mellem offentlige institutioner og den lokale dagligvarehandel. Eller en forbedring af den offentlige transport i Danmark, hvis flere private udbydere – f.eks. i samarbejde med købmændene som formidlere – fik nemmere ved at udbyde lokal og regional persontransport. Eller man kan forestille sig, at det blev nemmere for små, lokale virksomheder – evt. i samarbejde – at agere som leverandør til de lokale, offentlige institutioner.

Mulighederne er mange, og potentialet er stort for udvikling af de danske landdistrikter – og det er en udvikling, som den lokale købmand er og bør være en naturlig del af.

DSK foreslår

- Der skal udarbejdes en særlig handleplan til kommunernes og statens opretholdelse af lokale samfundsinstitutioner som f.eks. skoler, daginstitutioner m.m.
- Bredbåndspuljen bør udvides og styrkes – eller gentænkes.
- Der skal udarbejdes et best practice-katalog med forslag til og beskrivelse af muligheder for, hvordan kommunerne og andre offentlige myndigheder kan styrke deres lokale tilstedeværelse i samarbejde med lokale virksomheder som f.eks. den lokale købmand.
- Der bør sikres en mere holdbar finansieringsmodel for den offentlige transport også i yderområder suppleret med en liberalisering af reglerne for persontransport.
- Den offentlige sektor bør i langt højere grad end i dag tilrettelægge udbud så mindre og lokale virksomheder – evt. i samarbejder – kan byde.

Opsummering: 34 konkrete forslag

Indsatsområde nr. 1: Den lokale planlægning skal sikre liv i byerne

1. Afskaffelse eller flerårigt stop for kommunernes mulighed for udlægning af nye og udvidelser af eksisterende aflastningsområder, så man derved også undgår, at der udlægges alt for store dagligvarebutikker uden for bymidterne.
2. Skærpelse af Plan- og Landdistriktstyrelsens administration af kommunernes planlægning med et skærpet fokus på en kvalitativ vurdering af de analyser, der ligger til grund for kommunernes planlægning.
3. Udvidelse af definitionen af hvilke plansager, der har "national interesse".
4. Der skal generelt sikres ro om planlovens detailhandelsbestemmelser for at fjerne usikkerheder fra planlægning og udvikling af dagligvarehandlen.

Indsatsområde nr. 2: Bedre adgang til finansiering

5. Serviceeftersyn af realkreditinstitutternes praksis med at værdiansætte ejendomme til dagligvarehandel ud fra deres alternative anvendelse.
 6. Tilpasning af værdiansættelsesbekendtgørelsen, så butikker med lav husleje – f.eks. pga. borgerfinansiering – ikke værdiansættes kunstigt lavt.
 7. Statsgaranti skal sikre realitetsbehandling af låneansøgninger til etablering af virksomheder i hele landet.
 8. Fortsættelse af puljen til støtte til etablering og udvikling af borgerdrevne dagligvarebutikker i landdistrikter i perioden 2025-2027.
 9. Indførelse af en mulighed for equity crowdfunding for anpartsselskaber – altså en mulighed for udbud af anparter til offentligheden.
-

34 konkrete forslag (fortsat)

Indsatsområde nr. 3: Gør op med den skæve konkurrence

10. Nedsættelse af en ekspertgruppe, der skal udarbejde en model for fødevareoms i Danmark.
11. Afskaffelse eller reduktion af punktafgifterne på særlige grænsehandelsfølsomme varer.
12. Den danske regering bør iværksætte en politisk prioriteret indsats for at få stoppet den tyske særbehandling af skandinaviske kunder, når det kommer til opkrævning af tysk dåsepant.
13. Myndighedsindsatsen for bekæmpelse af ulovlig import / illegalt salg bør intensiveres, og strafferammen for denne slags kriminalitet bør øges.
14. Rammerne for frivillige kæder skal gøres mere smidige, så de frivillige kæder får nemmere ved at samarbejde om f.eks. markedsføring, webshops m.m.

Indsatsområde nr. 4: Samspillet mellem myndigheder, forsyningsselskaber og det lokale erhvervsliv skal være bedre

15. Udvidet informations- og oplysningspligt til myndigheder, forsyningsselskaber m.m. i forbindelse med offentlige arbejder som f.eks. vejarbejde, større byggerier, renoveringer m.m.
 16. Krav om øget inddragelse af lokale, berørte virksomheder i forbindelse med den konkrete planlægning af offentlige arbejder, der kan få forstyrrende virkning på virksomhederne.
 17. Udvidede muligheder for compensation til virksomheder, der generes af vejarbejder og lignende.
 18. Indførelse af bedre muligheder og bedre praksis for, at der ved omlægning af trafik kan skiltes direkte til de berørte butikker ved navns nævnelse.
-

34 konkrete forslag (fortsat)

Indsatsområde nr. 5: Gør det nemmere for købmanden at samle folk

19. Indførelse af en undtagelse i reglerne om lejlighedsstilladelser, så det bliver muligt for den lokale købmand at afholde f.eks. op til fem årlige, udendørs arrangementer med servering af øl og vin – f.eks. en markedsdag, sommerfest eller lignende – uden at der hver gang skal indhentes lejlighedsstilladelse hertil.
20. Reservation af finanslovsmidler til en tilpasset fortsættelse af forsøgsordningen for frie bymidter allerede fra 2028, når ordningen ophører, så der undgås en "stop-and-go"-situation. Derfor bør evalueringen af ordningen også allerede nu aftales.

Indsatsområde nr. 6: Giv det lokale arbejdsmarked et boost

21. Den danske regering bør arbejde for en afskaffelse af EU's totimersregel for ungarbejdere, så den enkelte butik får lettere ved at ansætte ungarbejdere mere fleksibelt
 22. Etablering af en arbejdsgruppe, der skal se på, hvordan reglerne for ansættelse af ungarbejdere kan gøres mere smidige og fleksible, og hvordan unges fritidsarbejde kan styrkes og opmuntres. Dette kan evt. ske i samarbejde med kommunerne og skolevæsenet.
 23. Gennemgang af reglerne for ansættelse af fleksjobbere og lignende med henblik på, at reglerne skal være mere overskuelige, så denne slags ansættelser bliver mere attraktive og mindre byrdefulde for den enkelte købmand.
 24. Afskaffelse af G-dagene.
-

34 konkrete forslag (fortsat)

Indsatsområde nr. 7: Ryd op i de regler, der spænder ben i dagligdagen

25. Oprydning i fødevarelovgivningen, så reglerne i højere grad afspejler købmændenes faktiske dagligdag. DSK har tidligere samlet en række forslag til, hvordan dette præcist kan gøres.
26. Justering af kontantpligten, så det bliver muligt for købmanden at afvise at tage imod kontanter i tidsrummet 18.00 til 08.00.
27. Forenkling af reglerne for salg af håndkøbsmedicin f.eks. ved en afskaffelse af reglen om, at salg af håndkøbsmedicin er forbundet med et krav om et basissortiment.
28. Indførelse af et generelt byrdestop og en målsætning om at reducere erhvervslivets administrative byrder med 25 pct.
29. Skabelse af en politisk kultur med større tilbageholdenhed f.eks. gennem etablering af et uafhængigt lovråd, der kan vurdere kvaliteten af og byrderne ved nye regler og ved at arbejde for en bedre og mere systematisk evalueringskultur i den offentlige sektor. Alle lovforslag skal i dag konsekvensvurderes, men mange konsekvensvurderinger kan ikke genkendes blandt fagfolk eller ude hos den berørte købmand.

Indsatsområde nr. 8: Samfundets lokale funktioner og infrastruktur bør prioriteres højere

30. Udarbejdelse af en særlig handleplan for kommunernes og statens opretholdelse og udvikling af lokale samfundsinstitutioner som f.eks. skoler, daginstitutioner m.m.
 31. Bredbåndspuljen bør udvides og styrkes – eller gentænkes.
 32. Udarbejdelse af et best practice-katalog med forslag til og beskrivelse af muligheder for, hvordan kommunerne og andre offentlige myndigheder kan styrke deres lokale tilstedeværelse i samarbejde med lokale virksomheder som f.eks. den lokale købmand.
 33. Udvikling af en mere holdbar finansieringsmodel for den offentlige transport også i yderområder suppleret med en liberalisering af reglerne for persontransport.
 34. Den offentlige sektor bør i langt højere grad end i dag tilrettelægge udbud så mindre og lokale virksomheder – evt. i samarbejder – kan byde.
-

De Samvirkende Købmænd har eksisteret i over 100 år som
brancheorganisation for Danmarks selvstændige købmænd.

Vi repræsenterer i dag over 1.500 supermarkeder, discountbutikker,
nærbutikker og convenience-butikker i Danmark.